

چکیده

مقاله حاضر در پی دستیابی به این هدف بود که بخشی از تجارب نظری-عملی پیش طراحی برنامه درسی آموزش تکمیلی تاریخ را، که می‌تواند برای پژوهشگران عرصه تاریخ برنامه درسی در ایران مغتنم باشد، تبیین کند. دانشگاه فرهنگیان در نظام آموزشی خود شأن و جایگاه رشته تاریخ را به درستی در نظر داشته و برای آموزش آن، نخستین برنامه درسی جدید مقطع کارشناسی را در سال ۱۳۹۳ ابلاغ کرد. با دانش آموختگی تدریجی دانشجومعلمیان و نبود برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع ارشد، امکان ادامه تحصیل در مقطع تحصیلات تکمیلی آموزش تاریخ عملاً فراهم نبود. شورای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه با تشکیل کارگروه تدوین برنامه درسی «آموزش تاریخ ارشد» نخستین گام عملی برای تهیه برنامه درسی را برداشت. از آنجا که قبلاً در هیچ‌یک از دانشگاه‌های کشور برنامه درسی «آموزش تاریخ» تهیه و اجرا نشده بود، کارگروه با توجه به تجربه برنامه درسی آموزش تاریخ (کارشناسی)، تهیه و تدوین برنامه درسی تحصیلات تکمیلی آموزش تاریخ را آغاز نمود. تدوین برنامه درسی فرایندی چهار ساله را طی نمود و سرانجام بعد از تصویب ویراست هفتم از سوی شورای برنامه درسی وزارت آ. پ.، در ۱۴۰۳/۳/۳۰ برای تصویب و ابلاغ به وزارت عتف ارسال گردید و در نهایت مورد تأیید قرار گرفت.

کلید واژه: دانشگاه فرهنگیان، آموزش تاریخ، برنامه‌ریزی درسی، برنامه درسی ارشد آموزش تاریخ

^۱ . دانشیار، گروه آموزش تاریخ، دانشگاه فرهنگیان، کرج، ایران.

تاریخ ایران یکی از ارکان اصلی هویت ملی ایرانیان است. حفظ و تقویت هویت ملی، در گرو آگاه‌سازی اقشار ملت به ویژه جوانان از تاریخ این سرزمین است. تنها با دستیابی به این هدف اصولی و راهبردی است که می‌توان به صیانت از منافع و مصالح ملی و حفظ تمامیت ارضی این مرزوبوم امیدوار بود. دانش‌آموزان و دانشجویان امروز، مدیران و مسئولان فردای این سرزمین خواهند بود، مطالعه و شناخت تاریخ ایران، سهم مهمی در تقویت روح میهن‌دوستی آنان ایفا خواهد کرد.

دانشگاه فرهنگیان به عنوان نهادی که مسئولیت تربیت دانشجو-معلمانی شایسته و حرفه‌ای را برعهده دارد، در نظام آموزشی خود شأن و جایگاه رشته تاریخ را به درستی در نظر داشته و برای آموزش آن، نخستین برنامه درسی جدید مقطع کارشناسی را درست دو سال بعد از تأسیس دانشگاه در سال ۱۳۹۳ تدوین و ابلاغ کرد.^۲ با دانش‌آموختگی تدریجی دانشجو-معلمان در مقطع کارشناسی، و نبود برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع ارشد، امکان ادامه تحصیل دانش‌آموختگان تاریخ در دوره تحصیلات تکمیلی عملاً با بن‌بست مواجه شد. به همین دلیل، شورای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه با تشکیل کارگروه تدوین برنامه درسی «آموزش تاریخ ارشد» در ۱۳۹۷/۷/۲۴ نخستین گام عملی برای تهیه برنامه درسی را برداشت. با توجه به اینکه قبلاً در هیچ یک از دانشگاه‌های کشور برنامه درسی «آموزش تاریخ» تهیه و اجرا نشده بود، کارگروه با تجربه تهیه برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع کارشناسی که در سال ۱۳۹۳ ابلاغ و به مرحله اجرا درآمده بود، تهیه و تدوین برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع ارشد را آغاز نمود. تدوین برنامه درسی فرایندی چهار ساله از ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ را طی نمود و سرانجام بعد از تصویب ویراست هفتم برنامه از سوی شورای برنامه درسی وزارت آموزش پرورش، برنامه درسی نهایی در ۱۴۰۱/۳/۳۰ به وزارت عتف برای تصویب و ابلاغ ارسال گردید. نوشتار حاضر می‌کوشد فرایند نسبتاً طولانی چهار ساله تهیه و تدوین برنامه درسی آموزش تاریخ (مقطع ارشد) در کارگروه تخصصی تدوین برنامه درسی را با جزئیات توصیف و تشریح کند. این نوشته بخشی کوتاهی از تاریخ مستند تدوین برنامه درسی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ است که در آینده به صورت کتاب منتشر خواهد شد.

تشکیل کارگروه و آغاز تدوین برنامه درسی

با تصمیم شورای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه کارگروه تدوین برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع ارشد با صدور ابلاغ برای افراد ذیل تشکیل شد.

^۲. برنامه درسی فوق با عضویت افراد ذیل تدوین شد: رئیس کارگروه: نصرالله صالحی؛ اعضای گروه: مسعود جوادیان، سید حسین رضوی خراسانی، محمد شایگان، حسین مفتخری، عاطفه عطاران. برنامه فوق در سال ۱۳۹۴ بازنگری شده و تا کنون برنامه درسی کارشناسی بوده است.

۱. نصرالله صالحی، رئیس کارگروه
۲. حسین مفتخری، عضو کارگروه
۳. جواد عباسی، عضو کارگروه
۴. محمدرضا روبهانی، عضو کارگروه

هر چهار عضو کارگروه دانش آموخته تاریخ با سالها سابقه تدریس در آموزش و پرورش و دانشگاه بودند. سه نفر نخست سالهای متمادی به عنوان عضو شورای گروه تاریخ دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی سازمان پژوهش و برنامه ریزی درسی بودند. دکتر صالحی پیشتر به عنوان رئیس کارگروه تدوین برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع کارشناسی، دارای تجربه مدیریت کارگروه تهیه برنامه درسی در دانشگاه فرهنگیان بود. اعضای کارگروه بعد از دریافت ابلاغ رسمی از سوی ریاست دانشگاه، با برگزاری جلسات حضوری و مجازی به همفکری و تبادل نظر پرداخت. از دکتر عباسی که مقیم کاناداست درخواست شد کارگروه را از سوابق برنامه درسی آموزش تاریخ ارشد در کشورهای دیگر آگاه سازد. ایشان بعد از مدتی بررسی اعلام داشتند: هیچ سابقه ای از برنامه درسی «آموزش تاریخ» در کانادا و چند کشور دیگر یافت نشد. بنابراین در کشورهای دیگر نیز همانند ایران، دانش تاریخ بیشتر به صورت «تاریخ محض» و نه «آموزش تاریخ» در دانشگاهها تدریس می شود. با توجه به نبود الگوی پیشینی در حوزه برنامه درسی «آموزش تاریخ»، کارگروه درصدد خلق برنامه ای نوین و ابتکاری برآمد. برنامه ای که فرایند تهیه و تدوین آن نزدیک به چهار سال زمان برد و فرازونشیب زیادی را تجربه کرد.

گام نخست:

کارگروه بعد از بحث های اولیه سرفصلهای ذیل را برای تدوین برنامه پیشنهاد کرد:

برنامه پیشنهادی ۱۳۹۷/۷/۲۴			
عناوین پیشنهادی برای رشته تاریخ گرایش آموزش تاریخ در دانشگاه فرهنگیان			
درسهای الزامی آموزش محور (PCK) ۸ واحد	درسهای الزامی دانش محور (CK) ۶ واحد	درسهای اختیاری آموزش محور (PCK) ۶ واحد	درسهای اختیاری دانش محور (CK) ۸ واحد
۱. آموزش تاریخ و رسانه (فضای مجازی، سینما، تلویزیون و ...)	۱. روش شناسی مطالعات تاریخی	۱. ادبیات و آموزش تاریخ ۲. آموزش تاریخ در جهان	۱. روش نقد و بررسی منابع و متون تاریخی

۲. کلیات تاریخ ایران پیش از اسلام (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی) ۳. کلیات تاریخ ایران در دوره اسلامی – تا آغاز دوره معاصر (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی) ۴. کلیات تاریخ ایران در دوره معاصر (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی) ۵. جامعه شناسی تاریخی	۳. تاریخ شفاهی (با تأکید بر تجارب زیسته معلمان و نقش آن در آموزش تاریخ) ۴. تمرین معلّمی (برای کلاس هایی با دانشجویان غیرمعلّم؟) ۵. ترجمه متون آموزش تاریخ	۲. تاریخ شناسی مسلمانان ۳. تاریخ کاربردی	۲. آموزش تاریخ و بازدید های علمی (با تأکید بر دانش باستان شناسی و جغرافیا) ۳. برنامه و کتابهای درسی تاریخ در ایران (با تأکید بر تفکیک مقاطع تحصیلی و روش آموزشی هر مقطع) ۴. راهبردهای نوین یاددهی، یادگیری و ارزشیابی در کلاس تاریخ
---	--	--	--

گام دوم: بعد از ارایه پیشنهاد اولیه، یکی از سرفصلهای حوزه آموزش محور از سوی دکتر صالحی تدوین و ارایه شد.

سرفصل پیشنهادی:

سرفصل درس: بازدیدهای علمی در آموزش تاریخ

۱- معرفی درس و منطق آن: امروزه بازدیدهای علمی نقش مهمی در فرایند یاددهی-یادگیری دارند. هنگامی که کار به درس‌هایی مانند تاریخ می‌رسد که موضوع مورد مطالعه در آنها غیرملموس است اهمیت این نقش دو چندان می‌شود. بازدید از موزه‌ها، مکان‌های تاریخی، مراکز اسناد و گفت و گو با شاهدان رویدادهای تاریخی از جمله مواردی هستند که می‌توانند به تعمیق آموزش تاریخ کمک کنند. انجام مؤثر بازدید علمی نیازمند آشنایی با قواعد و اصولی است که این درس درصدد پرداختن به آنهاست. به گونه‌ای که معلم و دانش‌آموز بتوانند بیشترین بهره را از یک بازدید علمی در زمینه تاریخ ببرند.

نام درس به فارسی: بازدیدهای علمی در آموزش تاریخ	مشخصات درس
نام درس به انگلیسی:	نوع درس: نظری - عملی
	تعداد واحد: 2
	تعداد ساعت: ۳۲
Scientific Tours in Teaching History	شایستگی کلیدی: تربیتی - موضوعی
اهداف / پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو:	دروس پیش‌نیاز: ندارد
- با اهمیت و کارکرد آموزشی بازدید علمی در درس تاریخ آشناست.	استاد متخصص برای تدریس: مدرس
- اصول و قواعد طراحی یک بازدید علمی را می‌شناسد.	تاریخ با تجربه تدریس در زمینه
- طرح یک بازدید علمی را براساس کتاب درسی تهیه می‌کند.	روش‌های تدریس / تدریس مشترک با
- لوازم و چالش‌های انجام بازدید علمی را می‌شناسد.	کارشناس موزه و میراث فرهنگی
- بازدید مجازی را می‌شناسد و با قواعد استفاده از آن در کلاس درس آشناست.	

۲- فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن:

فصل یکم: کلیات

- تعریف و مختصات بازدید علمی
- جایگاه بازدید علمی در آموزش
- انواع بازدید علمی (از نظر مدت، موضوع و ...)
- بازدید مجازی
- فواید و چالش‌های بازدید علمی

فصل دوم: برنامه‌ریزی و سازماندهی برای بازدید علمی حضوری

- تعیین موضوع و محل بازدید در پیوند با برنامه و کتاب درسی (تهیه طرح برای سال تحصیلی)
- مطالعات پیشینی (در مورد محل بازدید و ...)
- توجیه دانش‌آموزان (هدف بازدید، نقش و مسئولیت آنها، مراقبت‌های لازم و ...)
- هماهنگی‌های اداری و اجرایی
- تدارکات مالی و امکانات

فصل سوم: اجرا

- مرحله آغازین
- مدیریت زمان
- تقسیم کار و مشارکت دانش‌آموزان
- تلفیق علم، سرگرمی و تفریح
- چگونگی ارائه محتوای علمی در جریان بازدید
- مرحله پایانی و جمع‌بندی

فصل چهارم: پس از بازدید

- ارائه گزارش (توسط دانش‌آموزان)
- گفت‌وگو در کلاس در مورد دستاورد علمی بازدید
- فعالیت‌های جنبی (مسابقه و نمایشگاه عکس و فیلم)
- نظرسنجی

فصل پنجم: بازدید از موزه

- موزه و انواع آن
- اصول و فنون راهنمایی در موزه
- قواعد و مقررات بازدید از موزه

فصل ششم: بازدید علمی مجازی (از آثار تاریخی، موزه‌ها و ...)

- مزایا و چالش‌های بازدید مجازی

- امکانات مورد نیاز
- چگونگی برقراری پیوند میان محتوای درسی و بازدید مجازی

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- تبیین محتوای درس (سخنرانی، پرسش و پاسخ و ...)
- استفاده از منابع دیداری (فیلم و ...)
- بازدید از مکان‌های تاریخی و موزه
- انجام بازدید مجازی نمونه
- ارائه گزارش بازدید در کلاس

۴. منابع آموزشی

منابع اصلی:

- شعبانی، حسن. (۱۳۸۲). مهارت‌های آموزشی: تهران: سمت
- فضلی خانی، منوچهر (۱۳۸۲) راهنمای عملی روش مشارکتی و فعال در فرآیند تدریس، تهران: آزمون نوین.
- قورچیان، نادرقلی و دیگران (۱۳۷۷). نظریه‌های یادگیری و نظریه فراشناخت در فرآیند یاددهی-یادگیری، تهران: تربیت.
- تیم و نیتلینگ (۱۳۷۶). برنامه ریزی برای آموزش اثر بخش (ترجمه محمد چیدری). انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
- گیان پی نیائوچیان، دالن جی تیموتی (۱۳۹۳). میراث فرهنگی و گردشگری در کشورهای در حال توسعه، تهران: نشر مهکامه.
- یعقوب‌زاده، رحیم (۱۴۰۰). میراث و گردشگری فرهنگی، تهران: جهاد دانشگاهی.

منابع فرعی:

- بوستان، علیرضا (۱۳۹۷). نقش تحقیق و گردش علمی در پیشرفت نوجوانان، تهران: چشم ساعی.
- صفوی، امان الله (۱۳۷۲). کلیات روش‌ها و فنون تدریس، تهران: معاصر.
- **Marianna Sigala & David Leslie, International Cultural Tourism: management, implications and cases, Oxford, Butterworth-Heinemann, 2005.**
- **Yvette Reisinger & Lindsay W Turner, Cross-Cultural Behaviour in Tourism: Concepts and Analysis, Oxford, Butterworth-Heinemann, 2003.**
- <http://www.irantour360.com/>
- <http://sadmu.ir/cat/64> (تور مجازی کاخ موزه سعدآباد)
- <http://www.niavaranmu.ir/> (کاخ نیاوران)

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

روش ارزشیابی					
ارزیابی مستمر	میان ترم	آزمون نهایی		تحقیق پایانی	ارائه سمینار
✓	✓	✓	آزمون‌های نوشتاری	✓	✓
		✓	عملکردی		

مطالعه متون درسی و شرکت در آزمون‌ها

- مشارکت مؤثر در مباحث کلاس
- تهیه گزارش بازدید
- تهیه طرح بازدید علمی برای یک کتاب درسی

ردیف	راهبردهای ارزشیابی یادگیری
۱	ارزشیابی آغازین آزمون آمادگی یا رفتارهای ورودی، آزمون جایابی یا پایه‌گزینی
۲	ارزشیابی تکوینی سنجش عملکردی سنجش مشاهده‌ای سنجش رفتاری

نکات تکمیلی:

آزمونک‌ها		
مداد کاغذی	ارزشیابی پایانی	۳
عملکردی		
کارپوشه (Port Folio)		
پروژه		
تشریحی، کوتاه پاسخ، چندگزینه‌ای، صحیح غلط و ...		
کتبی عملکردی		
آزمون شناسایی		
انجام عملکرد در موقعیت		
نمونه کار		
ارزیابی کارنما (log book)، پوشه الکترونیکی، نتایج آزمونهای		
انجام شده، مقالات، تشویق‌ها، گواهی‌های انجام کار و ...		
فردی / گروهی، بلند مدت / کوتاه مدت و ...		

بعد از ارایه و پذیرش سرفصل فوق، به عنوان یک نمونه از سرفصل نویسی برنامه ارشد، کارگروه شروع به تدوین کل اجزا برنامه درسی کرد که حاصل آن تهیه «ویراست یکم» در ۷۳ صفحه بود.

فهرست مطالب برنامه درسی آموزش تاریخ (ارشد): ویراست یکم

- **فصل اول:** مشخصات کلی برنامه دوره کارشناسی ارشد آموزش تاریخ، شامل:

- معرفی رشته آموزش تاریخ
- منطق برنامه درسی
- هدف کلی برنامه
- شایستگی های مورد انتظار
- تعریف دوره، طول دوره و شکل نظام
- تعداد و نوع واحدهای درسی

- **فصل دوم:** جداول درس ها، شامل چهار جدول:

- جدول ۱: دروس جبراین کارشناسی ارشد آموزش تاریخ
- جدول ۲: دروس الزامی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ
- جدول ۳: دروس انتخابی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ
- جدول ۴: پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش تاریخ

- **فصل سوم:** سرفصل ها، شامل:

- کاربرد رسانه در آموزش تاریخ
- اصول و قواعد بازدید علمی در آموزش تاریخ
- نقد و بررسی برنامه و کتاب های درسی تاریخ در مدارس ایران
- راهبردهای نوین آموزش و ارزشیابی در درس تاریخ
- روش و روش شناسی مطالعات تاریخی
- تاریخ شناسی و تاریخ نگاری مسلمانان
- تاریخ کاربردی و تجربه های کارآفرینی در رشته تاریخ
- کلیات تاریخ ایران پیش از اسلام (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی)

- کلیات تاریخ ایران در دوره اسلامی تا آغاز دوره معاصر (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی)
- کلیات تاریخ ایران در دوره معاصر (با تأکید بر مسائل اساسی)
- نقد و بررسی منابع و متون تاریخی (ایران بعد از اسلام)
- ترجمه متون انگلیسی آموزش تاریخ
- کاربرد ادبیات در آموزش تاریخ
- تاریخ شفاهی و آموزش تاریخ «با تأکید بر تجارب زیسته معلمان»
- جامعه شناسی تاریخی

- فصل چهارم: توزیع کلان درس‌ها، بدین شرح:

چگونگی توزیع دروس در دوره تحصیلی (چهار نیمسال)

تعداد واحد	نوع واحد	نوع درس	دروس پیش نیاز
نیمسال اول:			
۲	الزامی	تربیتی - موضوعی	برنامه و کتابهای درسی تاریخ در مدارس ایران
۲	الزامی	موضوعی	تاریخ شناسی و تاریخنگاری مسلمانان
۲	انتخابی	موضوعی	درس انتخابی (نقد منابع و متون)
۳	انتخابی	موضوعی	درس انتخابی (کلیات تاریخ باستان)
۹			مجموع واحدهای نیمسال اول
نیمسال دوم:			
۲	الزامی	موضوعی	روش و روش شناسی مطالعات تاریخی
۲	الزامی	تربیتی - موضوعی	کاربرد رسانه در آموزش تاریخ

درس انتخابی (آموزش ترجمه زبان انگلیسی)	۲	انتخابی	تربیتی - موضوعی	
درس انتخابی (کلیات تاریخ دوران میانه)	۳	انتخابی	موضوعی	
مجموع واحدهای نیمسال دوم:	۹			
نیمسال سوم:				
تاریخ کاربردی؛ تجربه‌های کارآفرینی در رشته تاریخ	۲	الزامی	موضوعی	
کاربرد ادبیات در آموزش تاریخ	۲	الزامی	تربیتی - موضوعی	
راهنماهای پیشرفته در آموزش تاریخ	۲	الزامی	تربیتی - موضوعی	
درس انتخابی (کلیات تاریخ ایران دوره معاصر)	۲	انتخابی		
درس انتخابی (تاریخ شفاهی)	۲	انتخابی		
مجموع واحدهای نیمسال سوم:	۱۰			
نیمسال چهارم:				
پایان نامه	۴	الزامی	تربیتی - موضوعی	
مجموع واحدهای نیمسال	۴			
مجموع واحدهای دوره ارشد	۳۲			

- دروس اصلی بنابر جدول حاضر در هر نیمسال ارائه می‌گردد. دروس انتخابی با توجه به اولویت بندی مذکور در جدول دروس انتخابی ارائه می‌گردد. در جدول حاضر موارد ترجیحی در دروس انتخابی داخل () آمده است.

فرآیند داوری برنامه درسی

مطابق روال معمول شورای برنامه‌ریزی دانشگاه، برنامه تدوین شده می‌بایست از سوی داوران ارزیابی گردد. لذا ویراست یکم برای ارزیابی در اختیار دو داوری مختلف قرار گرفت: گروه تاریخ دانشگاه فرهنگیان لرستان با بررسی دقیق برنامه، نقدی مفصل در ۳۶ بند نوشت و پیشنهادهایی متعددی ارائه کرد.^۳ کارگروه تدوین برنامه بعد از ملاحظه نقد مزبور، و همچنین ارزیاب دوم که از استادان دانشگاه دیگری بود، پاسخی بدین شرح مرقوم داشت:

جناب آقای دکتر روشن دل

معاون محترم آموزشی

با سلام و احترام

به استحضار می‌رساند حاصل کار **کارگروه تدوین سرفصل های دروس کارشناسی ارشد آموزش**

تاریخ دوبار مورد داوری و ارزیابی قرار گرفته است. **کارگروه** بر اساس وظیفه، نظرات ارزیابان محترم را مطالعه و مورد به مورد پاسخ گفته است. پاسخ ارزیابی نخست در تاریخ ۹۷/۱۰/۱۱ ارسال و پاسخ ارزیابی دوم به پیوست ارسال می شود. مقایسه دو ارزیابی نشان می دهد که ارزیابان اول و دوم هر یک با **رویکردی کاملاً متفاوت** برنامه درسی را مورد سنجش قرار داده اند. ارزیابان مرحله اول با **رویکرد موضوع محور (ck)** و ارزیابان مرحله دوم با **نگاه آموزش محور (pck)** برنامه پیشنهادی را بررسی کرده اند. کارگروه بعد از مطالعه متن کامل ارزیابی دوم که در ۳۶ بند تنظیم شده است، تصمیم گرفت به طور خلاصه توضیح و پاسخی کوتاه به هریک از بندها مرقوم داشته، برای ادامه کار کسب تکلیف نماید. با توجه به اینکه بیشتر مطالب طرح شده در ارزیابی دوم از حیطه اختیارت کارگروه خارج بوده و تعیین تکلیف آن بر عهده شورای برنامه‌ریزی درسی و آموزشی است، لذا خواهشمند است دستور فرمایید با عنایت به پاسخ ارسالی نسبت به روند کار تعیین تکلیف گردد.

بعد از تدوین ویراست یکم و ارسال به ناقدان، شورای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه، دکتر زهیر صیامیان را برای عضویت در کارگروه پیشنهاد کرد که پذیرفته شد و کارگروه با ترکیب جدید به بازنگری و اصلاح ویراست دوم پرداخت. کارگروه در ادامه کار، با برخی از متخصصین موضوعی و تربیتی نظیر دکتر عبدالرسول خیراندیش و دکتر آمنه احمدی و دیگران به رایزنی و مشورت پرداخت و درصدد برآمد تا آن بخش از انتقادات و پیشنهادات ارزیابان را در بازنگری و اصلاح برنامه لحاظ کند. بعد از چند ماه کار مستمر، ویراست دوم تا پنجم به تدریج از حیث کمی و کیفی تهیه و تدوین شد. ویراست پنجم در ۱۳۹۸/۶/۴ آماده شد.

۳. کارگروه به تمام ۳۶ بند نقد داوران پاسخ داد.

فهرست مطالب

فصل اول: مشخصات کلی دوره کارشناسی ارشد آموزش تاریخ.....

.....مقدمه.....

.....معرفی رشته آموزش تاریخ.....

.....آموزش تاریخ در دیگر کشورها.....

.....منطق برنامه درسی.....

.....هدف کلی برنامه.....

.....ضرورت و اهمیت برنامه.....

.....شایستگی های مورد انتظار.....

.....نقش و توانایی دانش آموختگان.....

.....تعریف دوره، طول دوره و شکل نظام.....

.....تعداد و نوع واحدهای درسی.....

فصل دوم: جداول دروس.....

.....جدول ۱: دروس جبرانی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان.....

.....جدول ۲: دروس جبرانی ویژه آن دسته از پذیرفته شدگانی که دارای مدرک تحصیلی غیرمرتبط هستند.....

.....جدول ۳: دروس الزامی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ- دانشگاه فرهنگیان.....

.....جدول ۴: دروس انتخابی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ- دانشگاه فرهنگیان.....

.....جدول ۵: پایان نامه کارشناسی ارشد آموزش تاریخ- دانشگاه فرهنگیان.....

فصل سوم: سرفصل دروس.....

الف: سرفصل دروس الزامی.....

.....«آموزش تاریخ و رسانه های دیداری و شنیداری».....

.....«مبانی استمرار تاریخی ایرانیان و آموزش تاریخ ایران».....

.....«نظریه های هویت ملی و مسئله های آموزش تاریخ ایران».....

.....«نقد و بررسی برنامه و کتاب های درسی تاریخ در مدارس ایران، از آغاز تا کنون».....

.....«رویکردها و راهبردهای پیشرفته آموزش و ارزیابی در درس تاریخ».....

.....«روش های تحقیق در آموزش تاریخ».....

«روش و روش‌شناسی مطالعات تاریخی».....

«تاریخ کاربردی و تجربه‌های کارآفرینی در رشته تاریخ».....

ب: سرفصل درسهای انتخابی.....

«ادبیات و آموزش تاریخ ایران».....

«ترجمه متون انگلیسی آموزش تاریخ».....

«طراحی آموزشی پیشرفته در آموزش تاریخ».....

«تاریخ شفاهی و آموزش تاریخ» (با تأکید بر تجارب زیسته معلمان).....

«رویکرد تطبیقی در آموزش تاریخ».....

«کلیات تاریخ ایران پیش از اسلام (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی)».....

«کلیات تاریخ ایران در دوره اسلامی تا آغاز دوره معاصر (بررسی مسائل اساسی شامل مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، روابط خارجی و تحولات مرزی)».....

«کلیات تاریخ ایران در دوره معاصر (با تأکید بر مسائل اساسی)».....

«کلیات تاریخ جهان با تأکید بر دوران معاصر».....

«تاریخ‌شناسی و تاریخنگاری مسلمانان».....

«جامعه‌شناسی تاریخی».....

«تاریخ اجتماعی و آموزش تاریخ ایران».....

«تاریخ محلی و آموزش تاریخ ایران».....

«نقد و بررسی منابع و متون تاریخی (ایران بعد از اسلام)».....

فصل چهارم: جدول توزیع کلان دروس.....

پیوست.....

فصل چهارم

توزیع کلان دروس دوره کارشناسی ارشد

رشته آموزش تاریخ

چگونگی توزیع دروس در دوره تحصیلی (چهار نیمسال)

نیمسال اول:

عنوان درس	تعداد واحد	نظری	عملی	نوع ارائه	شایستگی	دروس پیش نیاز
نقد و بررسی برنامه و کتابهای درسی تاریخ در مدارس ایران از آغاز تا کنون	۲	۱	۱	الزامی	تربیتی- موضوعی	
روش های تحقیق در آموزش تاریخ	۲	۱	۱	الزامی	تربیتی- موضوعی	
کلیات تاریخ ایران باستان	۲	۱	۱	اختیاری***	موضوعی	
- نقد و بررسی منابع و متون تاریخی - کاربرد ادبیات در آموزش تاریخ - رویکرد تطبیقی در آموزش تاریخ - کلیات تاریخ جهان با تأکید بر دوران معاصر	۲			اختیاری (یکی از این چهار درس ارائه گردد)	موضوعی- تربیتی	به ترتیب اولویت
مجموع واحدهای نیمسال اول	۸					

نیمسال دوم:

عنوان درس	تعداد واحد	نظری	عملی	نوع ارائه	شایستگی	دروس پیش نیاز
کلیات تاریخ ایران بعد از اسلام	۲	۱	۱	اختیاری***	موضوعی	
آموزش تاریخ و رسانه های دیداری و شنیداری	۲			الزامی	تربیتی- موضوعی	
تاریخ شفاهی در آموزش تاریخ	۱		۱	اختیاری***	تربیتی- موضوعی	
ترجمه متون انگلیسی آموزش تاریخ	۱		۱	اختیاری***	تربیتی- موضوعی	
رویکردها و راهبردهای پیشرفته آموزش و ارزشیابی در درس تاریخ	۲			الزامی	موضوعی- تربیتی	
مجموع واحدهای نیمسال دوم:	۸					

نیمسال سوم:						
عنوان درس	تعداد واحد	نظری	عملی	نوع ارائه	شایستگی	دروس پیش نیاز
تاریخ کاربردی: تجربه‌های کارآفرینی در رشته تاریخ	۲			الزامی	موضوعی	
کلیات تاریخ ایران دوره معاصر	۲	۱	۱	اختیاری***	موضوعی	
مبانی استمرار تاریخ ایرانیان و آموزش تاریخ ایران	۲			الزامی	تربیتی-موضوعی	
روش و روش‌شناسی مطالعات تاریخی	۲			الزامی	موضوعی	
تاریخ محلی و آموزش تاریخ ایران تاریخ اجتماعی و آموزش تاریخ ایران جامعه‌شناسی تاریخی	۲			اختیاری (یکی از این سه درس ارائه گردد)	موضوعی موضوعی-تربیتی	
مجموع واحدهای نیمسال سوم:	۱۰					
نیمسال چهارم:						
عنوان درس	تعداد واحد	نظری	عملی	نوع ارائه	شایستگی	
پایان نامه*	۴		۴	الزامی	تربیتی-موضوعی	
مجموع واحدهای نیمسال	۴		۴			
مجموع واحدهای دوره ارشد	۳۲					

* دانشجویان ملزم به انتخاب پایان‌نامه در حوزه موضوعی-تربیتی (*pck*) می‌باشند.

در ویراست پنجم دو سرفصل درسی جدید جایگزین شد و عنوان برخی سرفصلها نیز کمی تغییر کرد. همچنین در قسمت مقدمه دو مبحث جدید اضافه شد. موارد فوق به رنگ آبی مشخص گردید. ویراست پنجم مورد ارزیابی مجدد قرار گرفت و بعد از دریافت پیشنهادهایی، اصلاحات و تغییرات اعمال شد و در آخر ویراست هفتم به عنوان ویراست نهایی، آماده دفاع در جلسه شورای برنامه ریزی درسی دانشگاه شد. جلسه شورا در تاریخ ۱۳۹۸/۶/۱۲ با حضور اعضای اصلی شورا و نیز متخصصان موضوعی و تربیتی مدعو برگزار شد و رئیس کارگروه برنامه (دکتر صالحی) به دفاع از برنامه پرداخت. سپس هر یک از حاضرین بنا به فراخور تخصص خود به طرح سوال پرداختند. به کلیه سوالات پاسخ داده شد و در پایان برنامه به تصویب رسید.

گام سوم: بعد از تصویب برنامه در شورای برنامه درسی دانشگاه، مراحل بعد تا ارسال به وزرات عتف و تأیید و ابلاغ نزدیک به سه سال به درازا کشید که در اینجا به اختصار به چند مورد اشاره می شود:

شورای برنامه ریزی درسی در ۱۳۹۹/۲/۱۳ از کارگروه درخواست کرد تا «**جدول انطباق برنامه درسی آموزش تاریخ دوره کارشناسی ارشد دانشگاه فرهنگیان را با اهداف "سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ساحت های تعلیم و تربیت و چرخش های زیر نظام ها" و "حوزه های تربیت و یادگیری" تنظیم و تطبیق کند.**

درخواست فوق در جدولی ۶۱ صفحه ای تنظیم و آماده شد. شورای برنامه ریزی بعد از دریافت جدول فوق، برنامه درسی را برای تأیید به گروه هماهنگی برنامه ریزی تربیت معلم وزارت آموزش و پرورش ارسال کرد. گروه هماهنگی در تاریخ ۱۳۹۹/۵/۲۲ با حضور کلیه اعضا برگزار شد و دکتر محمد رضا روزبهانی به عنوان نماینده کارگروه تدوین برنامه درسی به دفاع از برنامه پرداخت. در پایان جلسه برنامه درسی آموزش تاریخ به تصویب رسید. برخی از اعضا پیشنهادهایی ارایه کردند که مقرر شد موارد فوق نیز اعمال گردد. بعد از اعمال موارد نامه ذیل خطاب به معاونت آموزشی ارسال گردید:

به نام خدا
جناب آقای دکتر روشندل
معاونت محترم آموزشی دانشگاه فرهنگیان
سلام علیکم
با احترام، به استحضار می رساند صورت مذاکرات و مصوبات جلسه ۲۴۷ گروه هماهنگی برنامه ریزی تربیت معلم مورخه ۹۹/۵/۲۲ در کارگروه تدوین برنامه درسی آموزش تاریخ، طرح و بررسی شد. **اصلاحات و پیشنهادات** استادان محترم گروه هماهنگی در برنامه درسی اعمال گردید، و درخصوص برخی نکات نیز توضیحات ذیل مرقوم گردید. به پیوست برنامه درسی اصلاح شده تقدیم می گردد.^۴
نصرالله صالحی
رئیس کارگروه تدوین برنامه درسی آموزش تاریخ

^۴. جواب مبسوط است. در اینجا آورده نشد.

با اصلاحاتی که انجام شد، برنامه درسی از سوی گروه هماهنگی تربیت معلم وزارت آموزش و پرورش نیز تصویب گردید و برای ارسال به وزارت عتف آماده شد. برای ارسال برنامه به وزارت مزبور می‌بایستی فرم «طرح توجیهی» تکمیل و در اختیار شورای برنامه‌ریزی درسی دانشگاه قرار گیرد. طرح مزبور به شرح زیر است:

معاونت آموزشی - دفتر برنامه‌ریزی آموزش عالی

فرم طرح توجیهی تدوین برنامه درسی دانشگاه‌ها (مطابق بند ۱ ماده ۶ "آیین‌نامه واگذاری اختیارات برنامه‌ریزی درسی به دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی" - مصوب جلسه شماره ۸۸۲ تاریخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۳ شورای عالی برنامه‌ریزی)

دانشگاه: فرهنگیان	مقطع: کارشناسی ارشد	تاریخ: ۱۴۰۰/۹/۱۵
عنوان برنامه درسی: آموزش تاریخ		
ضرورت و اهمیت: تاریخ ایران یکی از ارکان اصلی هویت ملی ایرانیان است. حفظ و تقویت هویت ملی، در گرو آگاه‌سازی اقشار ملت به ویژه جوانان از تاریخ این سرزمین است. دانش‌آموزان و دانشجویان امروز، مدیران و مسوولان فردای این کشور خواهند بود، مطالعه و شناخت تاریخ ایران، سهم مهمی در تقویت روح میهن‌دوستی آنان ایفا خواهد کرد. دانشگاه فرهنگیان به عنوان نهادی که رسالت سنگین تربیت معلمان شایسته و حرفه‌ای را برعهده دارد، در نظام آموزشی خود شأن و جایگاه رشته تاریخ را به درستی در نظر داشته و برای آموزش آن برنامه‌ریزی مطلوبی سامان داده است. با تأسیس دانشگاه فرهنگیان، زمینه برای تربیت معلمان با گرایش آموزش در رشته‌های مختلف فراهم گردید.		
لزوم ایجاد گرایش آموزش تاریخ در مقطع ارشد: در طول یک دهه گذشته که دانشگاه فرهنگیان به طور رسمی تأسیس و کار خود را آغاز کرده، توانسته شمار زیادی از دانشجویان را در مقطع کارشناسی دانش‌آموخته نماید. دانشگاه فرهنگیان به دلیل فقدان برنامه درسی، امکان جذب دانشجویان را در مقطع ارشد را نداشت. خوشبختانه مانع مزبور برطرف گردیده و از طرفی پردیس حکیم فردوسی البرز امکانات لازم برای ایجاد گرایش ارشد را فراهم کرده است، از جمله: وجود اعضای هیئت علمی اعم از استادیار و دانشیار؛ تجربه جذب و دانش آموختگی مقطع کارشناسی آموزش تاریخ در طول سالهای گذشته؛ تأسیس ساختمان جدید آموزشی با امکانات مطلوب؛ وجود کتابخانه و سالن همایش و ... با عنایت به موارد مذکور پردیس حکیم فردوسی دانشگاه فرهنگیان استان البرز از هر نظر شرایط لازم برای جذب دانشجویان در مقطع ارشد آموزش تاریخ را دارا می‌باشد.		

نیازسنجی فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی: در اساسنامه دانشگاه فرهنگیان، ایجاد رشته‌های مختلف در مقطع تحصیلات تکمیلی پیش-بینی شده است. دانشگاه در روند تکامل کمی و کیفی خود، می‌بایست نسبت به تأسیس مقاطع ارشد اقدام کند. دانشجومعلم‌ان دانش آموخته در مقطع کارشناسی، تنها در دانشگاه فرهنگیان می‌توانند در گرایش «آموزش تاریخ» تحصیل کنند. با توجه به نیازهای جامعه امروز، به ویژه نیازهای آموزش و پرورش برای آموزش تاریخ ایران و جهان، توجه به کارکرد ویژه رشته آموزش تاریخ در تربیت معلمان شایسته و توانمند از جمله ویژگی‌های برنامه درسی کارشناسی ارشد رشته تاریخ است. برنامه درسی آموزش تاریخ در مقطع کارشناسی ارشد با این رویکرد تدوین شده است. چنین رویکردی با اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش که خود برآمده از اسناد بالادستی نظام جمهوری اسلامی ایران است، همخوان است.
پیش بینی وضعیت شغلی دانش آموختگان: بنا به منطبق برنامه درسی کارشناسی ارشد آموزش تاریخ، می‌بایست معلمانی تربیت گردند که به صورت تخصصی در حوزه «آموزش تاریخ» شایستگی‌های لازم را به خوبی کسب کرده و بتوانند در عرصه عمل پیاده سازند. بنابراین، دانش آموختگان دوره ارشد، به عنوان معلمان متخصص در عرصه آموزش تاریخ، به سهم خود به پیشبرد اهداف آموزش و پرورش کمک مؤثری خواهند کرد.
دانشکده/گروه آموزشی متولی اجرای رشته: استان تهران: پردیس نسیه، و پردیس شهید مفتح، گروه آموزشی مطالعات اجتماعی استان البرز: پردیس حکیم فردوسی و پردیس امیرکبیر، گروه آموزشی مطالعات اجتماعی استان لرستان: پردیس آیت الله کمالوند، گروه آموزشی مطالعات اجتماعی استان خراسان جنوبی: پردیس شید باهنر، گروه آموزشی مطالعات اجتماعی
مطالعه تطبیقی با رشته‌های همنام و یا موجود در دانشگاه‌های معتبر دنیا: با مطالعه و بررسی جامعی که صورت گرفت روشن شد که در هیچ یک از دانشگاه‌های داخل تا کنون گرایش «آموزش تاریخ» در مقطع ارشد دایر نشده است، همچنین با بررسی‌هایی که انجام شد، برنامه مشابهی در دیگر کشورها نیز یافت نشد. دانشگاه فرهنگیان با تدوین برنامه درسی گرایش «آموزش تاریخ»، پیشگام طراحی و اجرای چنین گرایشی است.
تشابه و تفاوت با رشته‌های مرتبط: - رویکرد آموزشی در طراحی سرفصل‌ها به لحاظ کاربست در موقعیت عمل - طراحی سرفصل‌های با نظر به کاربردی بودن آنها - طراحی برنامه درسی با توجه به تحولات علم تاریخ در ایران و جهان در دهه‌های اخیر - تدوین پایان نامه تحصیلی در حوزه آموزش تاریخ

بعد از نهایی شدن برنامه درسی و ارسال آن از طرف وزارت آ.پ. به وزارت عتف، مدیرکل دفتر برنامه ریزی آموزش عالی (محمدرضا آهنجیان) در نامه ۱۴۰۱/۰۲/۰۵ خطاب به محسن الویری، مدیرکل کارگروه تخصصی علوم تاریخی، نوشت: «با سلام و احترام، به پیوست برنامه درسی «آموزش تاریخ» در مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته ارسال می شود این برنامه با رویکرد تربیت پژوهشگر آموزشی در این رشته، توسط گروه همانگی برنامه ریزی تربیت معلم تدوین

شده است که پس از تصویب، برای اجرا در دانشگاه فرهنگیان و تربیت دبیر شهید رجایی، و همچنین دیگر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی، قابل اجرا خواهد بود. مستدعی است محتوای برنامه را با در نظر گرفتن رویکرد و جامعه هدف آن، در آن کارگروه ارزیابی و نظرات پیشنهادی و اصلاحی را برای انعکاس به گروه هماهنگی برنامه ریزی تربیت معلم، تا تاریخ ۱۴۰۱/۰۳/۱۵ اعلام فرمایید. لازم به ذکر است، تصویب برنامه درسی ضرورتاً به منزله اعطای مجوز پذیرش دانشجو به دانشگاه و مؤسسات آموزش عالی نمی باشد.»

دکتر الویری در نامه مورخه ۱۴۰۱/۰۳/۱۲ خطاب به دکتر آهنگیان نظر موافق کارگروه علوم تاریخی را اعلام داشت. بعداز تدوین «طرح توجیهی»، ویراست هفتم برنامه درسی که ممهور به مهر شورای برنامه ریزی درسی است، در ۱۴۰۳/۳/۳۰ برای تصویب و ابلاغ به وزارت عتف ارسال گردید. این ویراست مورد تأیید قرار گرفت و از سوی وزرات عتف ممهور و ابلاغ گردید. بدین ترتیب برنامه درسی آموزش تاریخ بعداز طی فرآیند هفت ساله تصویب و ابلاغ گردید.

Justification Document for the Development of the Master's Curriculum in History Education at Farhangian University

Nasrollah Salehi

Abstract:

The present article aims to elucidate part of the theoretical and practical experiences involved in the preliminary design of the curriculum for advanced studies in history education, which could be valuable for researchers in the field of curriculum studies in Iran. Farhangian University has appropriately recognized the status and importance of the History program within its educational system and issued the first new undergraduate curriculum in 2014. With the gradual graduation of student teachers and the absence of a master's curriculum in history education, the opportunity for further studies in this field was effectively unavailable. The university's curriculum planning council took the first practical step toward preparing a curriculum by establishing a working group for the development of the "Master's Program in History Education." Since no curriculum for "History Education" had been developed and implemented at any university in the country before, the working group began drafting and compiling the graduate curriculum for history education, drawing on experiences from the undergraduate history education curriculum. The development of this curriculum underwent a four-year process and was eventually submitted for approval to the Ministry of Education on June 30, 2024, after receiving approval for its seventh revision from the Ministry's Curriculum Council, and it was ultimately endorsed.

Keywords: Farhangian University, History Education, Curriculum Planning, Master's Curriculum in History Education

